

ГЕНЕРАЛ МАЙОР ИВАН КИШЕЛСКИ - НА ЧЕЛНО МЯСТО В БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

Кирилка Стойнова

Котел е малък град в Източна Стара планина. Освободен е от турско робство на 21 януари 1878 г. Неслучайно го наричат столица на Българското възраждане - 120 котленци посвещават целия си живот на просветата, извоюването на независима българска църква и на политическото възраждане на българската държава. Освен най-известните, участниците в Първото опълчение са 44 (двама са убити), 7 от четниците на Хаджи Димитър (6 убити), 6 от четниците на Христо Ботев (4 убити), войводи, хайдутини, участници в легиите и много други.

Един от тези забележителни котленци е Иван Кишелски, третият син на поп Кири Хараламбов. Роден е през 1826 г. Ученик е на Сава Доброплодни. Според някои изследователи учи в Куручешме - Цариград, и във Военно училище в Русия. През 1851 г. завършва втора гимназия в Киев и се записва в Киевския университет. Отличното владение на турски език определя по-нататъшната му съдба на българин родолюбец и офицер от руската армия.

През Кримската война (1853-1856) е преводач в главния щаб на армията. През есента на 1854 г. е в състава на Азовския полк при обсадата на Силистра. По време на героичната защита на Севастопол е един от ординарците на ген. С. А. Хрулев. За проявена храброст е произведен направо в чин поручик и е награден с орден Сребърен кръст.

През 1856 г. разработва подробен план за създаване на тайни общества за просвета на българския народ и за

подготовката му за борба срещу поробителя. През следващата година тръгва да проповядва идеите си по българските земи. Пътува с френски паспорт. Като руски военен разузнавач проучва пътищата между Дунав и Балкана, Одрин и Цариград.

В периода 1858-1869 г. служи в Кавказ и в Одеса. През 1866 г. в Одеса се свързва с българската емиграция в Южна Русия. През 1867 г. заминава за Белград, където се формира Втората белградска българска легия. Отново минава през България, за да търси връзка с четата на Панайот Хитов. Арестуван е, но като френски поданик е освободен. Подпомага подготовката на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. Васил Левски и Христо Ботев се съветват с него по военни въпроси.

По време на Сръбско-турската война (1876) купува оръжие с помощи, събрани от московското гражданство. Готов е да замине за Сърбия и да поеме командването на българските доброволци в състава на сръбската армия, командвана от руския генерал Черняев. Той обаче не го приема и Кишелски огорчен се връща в Одеса. Там продължава

да помага на идващи от България бежанци, на избягали от Анадола заточеници, на завърнали се от Сърбия доброволци.

Тъй като поддържа добри отношения и със *старите*, и с *младите*, способства да се изглаждат противоречията между двете главни крила на революционната българска емиграция.

При избухването на Априлското въстание (1876) Кишелски желае да се уволни от руската армия, но му отказват, поради не може да бъде сред въстаналите си братя.

Руското правителство го изпраща в Букурещ и в Белград за уреждане на дипломатически въпроси. При подготовката на Руско-турската освободителна война (1877-1878) привлича съмишленици, с които разузнава в селищата около р. Дунав, където ще се водят военните действия. Деен организатор на Българското опълчение; дори се очаква той да го командва. През войната е на разположение на княз В. А. Черкасски - участва в уреждане на Временното руско управление в новоосвободените български земи. Избран е за първи губернатор на Варна. Отначало седалището му е в Хаджиоглу Пазарджик (Добрич), а след освобождението на Варна (27 юли 1878) - във Варна. Наскоро е преназначен за губернатор на Видин. Варненци в адрес до императорския комисар княз А. М. Дондуков-Корсаков пишат: "Публично обявяваме, че сме доволни от мъдрото негово управление и ако е възможно, желаем по-скорошното му завръщане".

През лятото на 1879 г. изтича срокът на Временното руско управление и се налага Кишелски да напусне и Видин. Отпътува за Одеса, където е пак на военна служба. Не може да остане в състава на новообразуваната българска войска, защото има много висок чин - генерал-майор. Има намерение по-късно да се завърне в родината, но се разболява и през 1880 г. умира в Одеса.

Иван Кишелски е първият българин, достигнал чин генерал в руската армия. Той оставя името си във военната история на България и като автор на първата българска военна книга с пределно откровеното заглавие *Ръководство за успешен бой с турците*. Издадена е в Букурещ, а предговорът на

автора е с дата 20 февруари 1876 г. Когато през ноември 1878 г. в София се създава Военното училище, Кишелски учредява със собствени средства специален фонд; с част от лихвите му се награждава първенецът на всеки випуск.

Римма Бицаева-Стоянова издава през 2009 г. първата биографична книга за генерал-майор Иван Кишелски. С право тя го определя като "един из достойнейших българских патриотов". Наистина, историците ни са в дълг към него. Имената на епископ Софроний Врачански, д-р Петър Берон, Неофит Бозвели, Георги Мамарчев, Георги Раковски (забелязвате, че изброявам само котленци, нали?) са известни на всички в родината ни и дори извън нея. А името на Иван Кишелски - един от най-достойните български патриоти, се знае само от специалисти и от запалени любители на историята. Допускат се и явни неточности. Определят Раковски като "първ вожд и организатор на българската демокрация (акад. Н. Державин). Преди Раковски именно Кишелски още през 1856 г. формулира задачите на освободителното движение: просвещение, църковна и национална независимост.

Планът на Раковски за освобождение на България е от 1858 г. и е известно, че той ползва написаното от Кишелски (20 години преди Априлското въстание). Веднага Кишелски тръгва по българските земи да проповядва идеите си - следва пътя на будител като Паисий Хилендарски. Опитва се да организира във всяко селище по-будните българи около идеята за освобождение, както ще направи през 1869-1872 г. Васил Левски. Със специалните си военни познания Кишелски помага на българската революционна емиграция например при организирането на четите и на Опълчението. Той откликва на идеята на Левски да се създадат подходящи книги за теоретична подготовка на българските борци за национално освобождение.

Така се появява и първата оригинална българска военна книга.

Иван Кишелски е човек с обширни знания и реално преценява съотношението на силите на политическата сцена. Безгранично предан на родината ни, той си дава сметка за необходимостта от дружба с Русия и с другите славянски народи. Активно пропагандира идеята да се помага на поробените българи - да пращат децата си да учат в Русия. Вярва, че и братята славяни ще им помогнат с оръжие да извоюват свободата си. На Иван Кишелски са възлагани и деликатни дипломатически мисии,

руският император го праща в столиците на съседни държави за тайни преговори. За личната му храброст и доблест се разказват легенди.

Казаното за Кишелски не омаловажава ролята на Раковски в националноосвободителната борба на българите; той е най-свидното чедо на столицата на Българското възраждане. Просто Иван Кишелски трябва да застане на мястото си в нашата история - наред със Софроний Врачански, Раковски, Левски и Ботев. С делото на живота си той напълно го е заслужил.